

Zuberský metlář vyrábí březové metly pro užitek i krásu chalupy Jiří Ondřej ze Zubří na Valašsku, profesí nástrojař, se doma věnuje výrobě březových metel. Pokračuje tak v letité, dnes již pozapomenuté tradici zuberských metlářů.

Metlářské řemeslo je v rodině Jiřího Ondřeje (ročník 1959) doloženo nejméně ve čtyřech předchozích generacích v mužské i ženské linii. Domácí výroba březových metel byla v okolí Zubří velmi rozšířena.

„Sám si ještě z dětství pamatuji, že metly u nás vyráběli v každém čtvrtém či pátém stavení. Doma jsem tátovi už od mala pomáhal třídít proutí, kroutil jsem provázky z lipového lýka, později už jsem dělal i další náročnější práce, až jsem zvládl celý postup výroby. Ta mě však neživí, mám své zaměstnání a metly dělám jako svého koníčka, a to nejen doma.

Rád jejich výrobu předvádím během roku na různých akcích a jarmarcích nejen zde na Valašsku, ale i na dalších místech republiky. Ročně vyrobím a prodám jen něco kolem dvou set metel. A jsem rád, že se řemeslo ode mne naučil můj syn a

také se mu věnuje při zaměstnání jako hobby,“ říká držitel čestného titulu Nositel tradice lidových řemesel, udělovaného Ministerstvem kultury ČR.

Symbióza s hajným

Podobně jako u dalších řemesel, která používají proutí a další přírodní materiály, zabere zpracování a příprava suroviny mnohem více času, než samotná výroba. Březové proutí na metly se „sklízí“, tedy řeže na jaře nebo i na podzim, kdy březové větve nemají listí a jsou přitom pevné a pružné.

„Proutí si nařežu na celou sezonu dopředu — se zdejším hajným máme vzájemně výhodnou spolupráci. Bříza je plevelná dřevina, březové nálety, které hajný potřebuje odstranit, po domluvě vykácím, z pokácených stromů nařežu potřebné proutí a předběžně je vytrídím. Dříve se proutí seřezávalo z nepokácených stromů, na kterých v příští sezoně větve znovu dorostly. Seřezané proutí nejprve ‚štikám‘ — tedy odřezávám kratší větve (duše) a delší větve (pruty) a třídím je. Poté na prutech asi do dvou třetin délky odřežu boční větve a ztenčím dolní část. Takto upravené a vytríděné proutí nechám nejméně půl roku schnout v průvanu. Materiál musí být dokonale suchý — metla z nedosušeného proutí by po čase seschla a rozpadla se,“ prozrazuje zuberský metlář.

Typická zuberská metla se skládá ze dvou svazků proutí — **hlaviček**, které jsou svázány a nahoře vyztuženy takzvaným **hiklem** (rukojetí) ze smrkového dřeva. Každou hlavičku tvoří:

- **hrst** — kratší tenké březové větve (duše),

- čtyři až pět delších silnějších březových větví (**prutů**), které tvoří jakousi vnější **kostru**, obklopující hlavičku.

Silnější konce delších větví (prutů) pak spolu s hýklem slouží jako **rukojeť** metly.

Výroba metly

Metlář postupuje tak, že připravený svazek duší a 4—5 prutů omotá smyčkou lana, které je nahoře uvázáno v oku upevněném ve stropu dílny a dole připevněno ke konci nášlapného prkna. Vahou vlastního těla pak stahuje svazek proutí ve smyčce.

Takto staženou budoucí hlavičku pak ve smyčce asi čtyřikrát až pětkrát pevně obtočí lýkem (**provázkem**), který na konci podloží pod pruty a tím je tak zajistí proti uvolnění.

Stažené hlavičky dále na jedné straně nad ovazem seřízne a seříznutými stranami přiloží k hýklu a ve smyčce stáhne k sobě a ováže. Dále je stáhne ještě jednou o trochu výš a dalšími dvěma ovazy upevní konce delších větví k hýklu.

Výhodou je, že metlář si vystačí s jednoduchými pomůckami a nástroji: Kromě zmíněného prkna a lana na stahování potřebuje jen nože na řezání větví a úpravu metel, pilku na řezání hýklů, případně poříz na seříznutí hýklů do kruhového profilu; tím to jde snáz než nožem.

Na práci i na ozdobu

Březové proutí v metle se dříve vázalo provázky z **lipového lýka**. Tento materiál si metlaři rovněž připravovali sami. Z rovných mladých lipových větví stáhli kůru a její pružnou a houževnatou spodní část — lýko — oddělili dřevěným nástrojem (lýko při styku s železem černá). Proužky lýka pak zkroutili do provázku.

„Dneska si už lýko připravuji jen v malém množství. Převážně však metly vážu syntetickým provázkem. Tradiční metly mají stále své uplatnění i v konkurenci průmyslově vyráběných rýžových košťat. Dobře metou hrubší i drobnější smetí, snadno se s nimi pracuje a jsou i trvanlivější. Pokud s poctivě vyrobenou březovou metlou dvakrát týdně zemetáte menší dvorek u domu, vydrží vám nejméně rok.

Ale v poslední době se lidé o metly zajímají i z jiných důvodů, třeba kolem dubnového svátku čarodějnic o ně jeví zájem mnohé dámy. A stále častěji si je lidé pořizují jako dekoraci do chalupy. Ostatně již zubereční metlaři kdysi vyznávali zásadu, že metla má být ozdobou stavení a muži i ženy s tímto náradím dokonce tančili metlové tance,“ říká Jiří Ondřej.

Foto autor, archiv Jiřího Ondřeje

Autor Jan Malý.

